

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378.046-021.68:37.014.6

Володимир ДИВАК,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук
Київського національного торговельно-економічного
університету

Юрій ЮРЧЕНКО,

асистент кафедри комп'ютерних наук
Київського національного торговельно-економічного
університету

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ СИСТЕМИ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено технології змішаного навчання в педагогічній теорії і практиці, а також форми та методи використання медіаінформаційних технологій у змішаному навчанні в системі відкритої освіти, зокрема в галузі інформаційних та комунікаційних технологій. Розглянуто форми впровадження змісту освіти, що зумовлені національними, економічними та соціальними особливостями різних країн. Встановлено, що використання медіаінформаційних технологій в освітньому процесі вимагає радикальної перебудови філософії освіти та реальної інформатизації освітнього процесу.

Ключові слова: медіаінформаційні технології, змішане навчання, технології дистанційного навчання, система відкритої освіти.

В статье проводится исследование технологий смешанного обучения в педагогической теории и практике, а также формы и методы использования медиа информационных технологий в смешанном обучении в системе открытого последипломного образования, в частности в области информационных и коммуникационных технологий. Рассмотрены формы внедрения содержания образования, обусловленные национальными, экономическими и социальными особенностями разных стран. Установлено, что использование медиа информационных технологий в образовательном процессе требует радикальной перестройки философии образования и реальной информатизации образовательного процесса.

Ключевые слова: медиа информационные технологии, смешанное обучение, технологии дистанционного обучения, система открытого образования.

The article examines blended learning technologies in pedagogical theory and practice, forms and methods of using media-information technologies in blended learning in the system of open postgraduate education, in particular in the field of information and communication technologies, forms of implementation of education content due to national, economic, features of different countries. The use of media information technology in the educational process requires a radical restructuring of the philosophy of education and real informatization. Therefore, factors such as: the rapid development of technology have the greatest impact on the transformation of education in modern society; daily increase in scientific and technical information; development of cross-cutting scientific research; penetration of informatization in all spheres of public life, in educational and management activity of educational institutions. On the other hand, the rapid development of technologies has led to the acceleration of innovation in the educational process, especially in the various forms of information support of the educational process, which include distance learning, media, educational project activity, other forms that require detailed study, and generally identifying trends in the development of education at the present stage. The National Doctrine for the Development of Education of Ukraine in the 21st Century focuses on the need for further development of education based on the use of new progressive concepts, introduction of modern technologies and scientific and methodological achievements in the educational process. The traditional philosophy of education, based on the direct communication of participants in the educational process, is today complemented by the communication technologies that bring with it informatization of education, in particular distance and blended learning technologies.

Key words: media information technologies, blended learning, distance learning technologies, system of open education.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна, інтегруючись у світову спільноту, вдосконалює освітній процес, орієнтуючись на майбутню професійну діяльність. Ефективному вирішенню проблем гуманізації і демократизації українського суспільства, безумовно, сприятиме модернізація системи освіти в контексті європейських вимог, її структурне та змістове оновлення. Із розповсюдженням у світі нових інформаційних і технічних засобів навчання в закладах вищої освіти склалися передумови для виникнення і розвитку нового напрямку в освіті – медіанавчання, що ґрунтується на медіаосвітніх технологіях.

Новим аспектом у підготовці науково-педагогічних працівників є технології відкритої освіти, що формують особистість, яка здатна творчо та глибоко мислити, раціоналізувати перспективні ідеї та їх реалізацію в професійній діяльності, а також урізноманітнюють освітній процес та підвищують його ефективність. Це сприяє активізації фундаментальної підготовки фахівців, адаптації до швидкісних темпів розвитку інформаційного суспільства, створює сприятливі умови для опанування загальної освіти та обраної професії, трансформує пізнавальну діяльність. Одним із ключових елементів системи відкритої освіти є використання медіаінформаційних технологій (далі – МІТ).

У багатьох країнах медіаосвітні технології стали невід’ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, а з іншого – масових інформаційних процесів. Перші досягнення в експериментальному впровадженні медіаосвітніх технологій в Україні підтверджують необхідність інтеграції ініціатив суб’єктів освітнього процесу і широкої громадськості в ефективну національну медіаосвітню систему.

Розробка і прийняття нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (далі – *Концепція*) – важлива складова модернізації освіти, яка сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства.

Мета статті – проаналізувати вплив використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій на освітній процес відкритої освіти та його результати; визначити загальні підходи до впровадження форм та методів використання медіаінформаційних технологій у змішаному навчанні та надати відповідні рекомендації.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питання щодо впливу медіа на суспільство загалом та особистість зокрема відображається в працях Д. Бакінгема, Ж. Гоне, І. Дзялошинського, Дж. Лалла, М. Маклюєна, Л. Селлерса; використання матеріалів засобів масового інформування досліджується в наукових доробках Є. Міллера, Г. Онкович, В. Різуна, Н. Саєнко, В. Усатої, О. Федорова та ін. Різноманітні питання медіатехнологій і медіаосвіти висвітлюються Л. Баженовою, Е. Бондаренко, Б. Гершунським, В. Грошевим та ін.

Виклад основного матеріалу. Актуальним викликом сьогодення є розробка змішаних освітніх технологій, які здатні модернізувати традиційні форми навчання з метою підвищення рівня навчального процесу в системі відкритої освіти.

Змішане навчання, за своєю суттю, є результатом поєднання моделей традиційного навчання із сучасними електронними технологіями, які дають змогу дистанційної взаємодії учасників освітнього процесу та мобільності суб’єктів навчання з метою оптимізації освітнього процесу та підвищення якості освіти. З традиційного навчання важливе значення має безпосередня взаємодія між учасниками освітнього процесу віч-на-віч (інтерактивні семінари, презентації, практичні види діяльності тощо), в онлайн-середовищі переходять не тільки пасивні методи навчання (такі, як опрацювання відеолекцій, питання для самоконтролю, контрольні заходи, тести; симулятори, ігрові формати вивчення матеріалу тощо), а й активна мережева взаємодія (спільна робота над документами, обговорення на форумах, у соціальних мережах, на вебінарах тощо). Крім того, змішане навчання обов’язково передбачає зворотний зв’язок зі здобувачем освіти на етапі роботи поза аудиторією. Отже, змін зазнає не тільки організація освітнього процесу, а й інші дидактичні аспекти.

Практика розвитку та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті демонструє тенденцію до зміни традиційних форм організації освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства до більш сучасних і зручних, тобто медіаінформаційних технологій як одного із сучасних напрямів ІКТ (див. рис.).

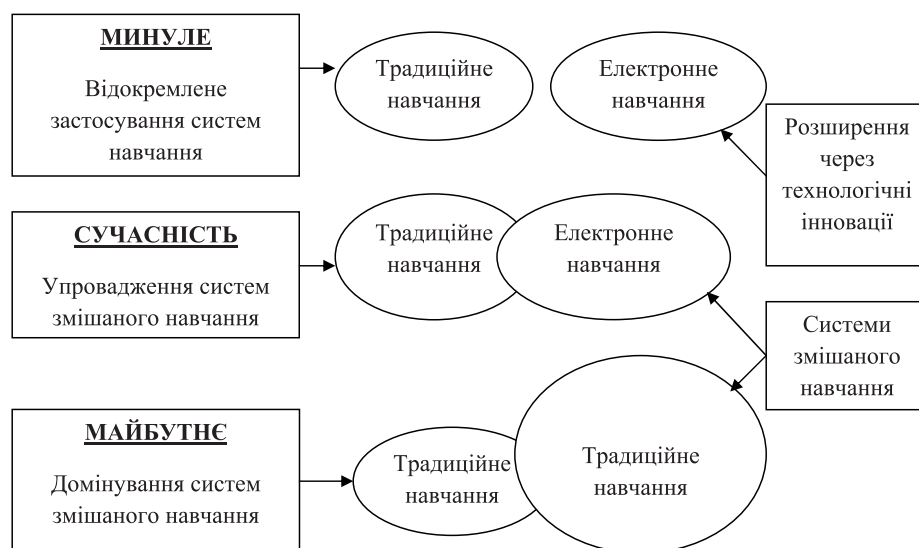

Рис. Вплив медіаінформаційних технологій на систему навчання

У 60-х роках ХХ століття в педагогіці провідних країн світу (Велика Британія, США, Австралія, Канада, Франція, Німеччина) сформувався специфічний напрям – медіаосвіта, покликаний допомогти суб'єктам навчання адаптуватися у світі медіакультури, опанувати мову засобів масової інформації, навчитися аналізувати медіатексти. Термін «*media*» походить від латинського *medium*, що перекладається як «*засіб зв'язку*», «*посередник*». Сьогодні він синонімічно вживається для позначення засобів масової інформації (друкованих видань, фото, радіо, телебачення, Інтернету, кіно тощо) [2].

Упродовж останніх років медіаінформаційні технології набули значної популярності, зокрема і в Україні. Це пов'язано насамперед із глобалізацією освіти, появою високошвидкісного Інтернету, медіаграмотністю користувачів [5].

Під медіатехнологіями ми розуміємо частину освітнього процесу, спрямованого на формування в особистості медіакультури, підготовку до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа.

Однією з найвагоміших переваг при використанні медіаосвітніх технологій у системі відкритої післядипломної освіти є активізація мотиваційно-пізнавального моменту на занятті, коли слухачі курсів підвищення кваліфікації намагаються довести колегам і викладачеві свою компетентність щодо володіння комп'ютером. Також поєднання інформаційної складової з використанням нестандартних підходів до проведення заняття (зокрема, ігрової форми) викликає серед слухачів неабиякий емоційний ефект, що призводить до інтенсифікації навчального процесу. Безпосередньо для викладачів медіатехнології допомагають краще оцінити здібності та знання індивіда, спонукають шукати нові, нетрадиційні форми та методи навчання, стимулюють професійний ріст і подальше опанування комп'ютера (див табл.).

Використання медіаінформаційних технологій як одного з напрямів ІКТ не зводиться до звичайної заміни «паперових» носіїв інформації електронними, вони дають можливість поєднувати процеси вивчення, закріплення і контролю засвоєння навчального матеріалу, які за традиційного навчання найчастіше є відокремленими.

Таблиця

Порівняння застарілих та сучасних інформаційних технологій

Застарілі технології	Сучасні тенденції
теле-, радіоконференції, форуми, чати, електронна пошта	відеоконференції, вебіари
традиційне анкетування, опитування, соціологічне дослідження	сервіси для створення онлайн-анкет
традиційні системи оцінювання знань, умінь і навичок, комп'ютерна контрольно-діагностична система	сервіси для створення онлайн-тестів: вступні іспити (тести), випускні екзамени, іспити за допомогою комп'ютерних контрольно-діагностичних систем, онлайн-репетитори
статті з доробками матеріалів у газетах, журналах	соціальні сервіси Web 2.0, Web 3.0, вільна енциклопедія «Вікіпедія»
робота з мультимедіа	безкоштовні онлайн аудіо-, відеоредактори підготовки матеріалів для проведення занять (YouTube)
офісні пакети для роботи з документами	хмарні технології: Google, Microsoft Office 365, Office Online, сервіси slideshare
збереження і передавання різноманітної інформації на зовнішніх носіях	використання сервісів онлайн-флешки (Google-диск, Yandex-диск, Windows Live SkyDrive, Edisk, Dropbox, Jottacloud), застосування технологій flickr (фотосервіс на Yahoo, відеосервіс YouTube)
MS Word, MS Excel, MS Access	- інформаційна система управління освітою; - інформаційна система ЗВО «Конкурс» (ЄДЕБО); - електронний конкурсний відбір підручників; - електронна реєстрація у ЗВО
курси перепідготовки і вдосконалення професійної майстерності	електронна атестація педагогічних працівників, електронні портфоліо, персональні предметні сайти, блоги вчителів, електронні навчальні комплекси методичного забезпечення
типові сайти з обмеженими можливостями	онлайн-платформи для створення навчальних сайтів, освітніх порталів із відкритим доступом до інформації, соціальних навчальних мереж, електронні щоденники, онлайн-сервіси для створення розкладу занять
традиційне навчання	дистанційна освіта (сервіси Blackboard, Moodle і eFront), відкрита школа хмарних технологій, відкриті персональні школи викладачів; онлайн-освіта (масові відкриті онлайн-курси) – одна із сучасних форм дистанційного навчання через мережу Інтернет
педагогічні програмні засоби навчального призначення	віртуальні навчальні світи, музеї, університети, електронні бібліотеки
підручники, посібники	мобільне навчання, електронна книга (інтерактивна «СМАРТ-КНИГА»)

Таким чином, можна визначити дві групи тенденцій використання МІТ у системі відкритої освіти: сформовані сучасні медіаінформаційні технології та перспективні, які лише формуються, тобто тенденції майбутнього.

Основними сучасними світовими тенденціями активізації аудиторної роботи завдяки використанню МІТ є:

- розширення можливостей використання змішаного навчання (Blended Learning) за рахунок усебічного (як поза межами аудиторії, так і на аудиторних заняттях) застосування соціальних мереж та вебсервісів;
- активізація Backchannel (секретний, неофіційний або нерегулярний канал зв'язку) – інтерактивне спілкування під час аудиторних занять за допомогою смартфонів, ноутбуків та планшетів;
- застосування мобільних засобів зв'язку (зокрема iPad та Alt-Tablets), які активно використовуються не лише у процесі дистанційної, а й аудиторної роботи;
- комплексне застосування інтерактивних засобів навчання;
- gamification – використання фікційних ігор, симуляцій та віртуальних світів.

Таким чином, особливості використання сучасних медіаінформаційних технологій у змішаному навчанні відкритої освіти можна обґрунтувати на основі розуміння сутності електронних медійних технологій, які надають такі можливості:

- *інтерактивність*, яка сприяє організації взаємодії і самоатестації науково-педагогічних працівників;
- *мультимедійність*, яка подає об'єкти та процеси не традиційним текстовим способом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звуку, що створюють психологічні умови, які сприяють сприйняттю і запам'ятовуванню матеріалу;
- *здатність до моделювання*, яке являє собою насаперед моделювання реальних об'єктів і результатів дослідження;
- *комунікативність*, тобто можливість безпосереднього спілкування, оперативність передачі інформації, контроль за станом процесу; комунікативність вирішує питання доведення інформації в найкоротші терміни, а також дає змогу дистанційно керувати навчальним процесом;
- *продуктивність*, тобто автоматизація нетворчих, рутинних операцій, на які витрачається багато сил і часу.

Рекомендуємо науково-педагогічним працівникам використовувати різноформатний медіаконтент для формування вмінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання, оцінювання достовірності та об'єктивності інформації.

Формами організації медіаосвіти науково-педагогічних працівників, які нами пропонуються, є:

- очні й дистанційні навчальні заняття соціально-гуманітарного, професійного й фахового змісту з демонструванням способів і умов використання медійних технологій навчання (лекції як віртуальні екскурсії, заняття-презентації, ситуативне моделювання, практична робота з аудіовізуальними текстами тощо);

- розроблення педагогами електронних навчально-методичних комплексів і віртуальних освітніх курсів, зокрема для реалізації дистанційного (індивідуального) навчання дітей;

- робота методистів із хмарно орієнтованими технологіями для надання науково-методичної допомоги педагогам;

- навчання педагогічної спільноти за освітніми проєктами (вікі-тренінги, «Вчителі в онлайн», «Розумники» тощо).

Одним із елементів медіаінформаційних технологій є веб-технологія, яка сьогодні використовується в найрізноманітніших галузях знань, чим засвідчує своє право на існування. Вона характеризується як менеджер для роботи з медіаданими, тобто особливий спосіб збереження медіафайлів (зображень, презентацій, аудіо- та відеофайлів), який полегшує систематизацію та доступ до збереженого матеріалу.

Висновки. Результатом упровадження медіа-технологій у змішаному навчанні системи відкритої освіти має стати набуття науково-педагогічними працівниками практичних компетентностей, які дадуть змогу створювати власні мультимедійні продукти. У процесі відкритого навчання науково-педагогічні працівники отримують завдання, спрямовані на створення цілісного інформаційного продукту (презентація, відеофільм, тест тощо) або ж певної його частини (уринок з фільму, окремий слайд, друкований фрагмент, ілюстрація тощо). Автори найкращих із них захищають свої напрацювання перед групою, що відзначається високим ентузіазмом і справжнім вибухом позитивних емоцій.

Таким чином, потреба у формуванні медійної культури педагогічного працівника має професійні й суто прагматичні життєві мотиви. На наше переконання, в умовах відкритого навчання воно може стати значущим чинником розвитку його творчого потенціалу у професійної мотивації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бугайчук К. Модели смешанного обучения / К. Бугайчук. URL: http://elpro.blogspot.com/2014/06/blog-post_3046.html (дата звернення: 20.09.2019).
2. Змішане навчання. URL: <http://vilnaosvita.org.ua/ua/blended> (дата звернення: 22.09.2019).
3. Змішане навчання як модель використання інформаційно-освітніх ресурсів. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/ru/node/1174> (дата звернення: 22.09.2019).
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm (дата звернення: 20.09.2019).
5. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук та ін. ; за ред. В. М. Кухаренка. – Харків : «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.
6. Чугай О. Ю. Змішане або гібридне навчання як трансформація традиційної освітньої моделі / О. Ю. Чугай. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1268> (дата звернення: 20.09.2019).

Дата надходження до редакції: 30.09.2019 р.